

Barokken (Europa 1580 - 1720, Norge 1650 - 1760)

Il Gesu, Roma	(Baroque, early, 1525)
Palace Belvedere, Vienna	(Baroque, 1700-1750)
Schloss Favorite, Baden-Baden	(Baroque, 1655-1733)
Schloss Charlottenburg, Berlin	(Baroque, 1695-1742)
Hotel de Torcy, Paris	(Baroque, 1713)
Laurentian Library, Florence	(Baroque, proto, 1525)
Piazza di Spagna/The Spanish Steps, Rome	(Baroque, italian, 1721-1725)
Piazza Navona, Rome (open place)	(Baroque, 1600)
Piazza of St. Peter's (open place)	(Baroque, neoclassical, 1656-1667)
Lateranpalasset og kirken ved, Roma	(Barokk, klassisk, ca. 1586 gjenoppbygd)
San Carlo alle Quattro Fontane i Roma	(Barokk)
Piazza Navona, Roma	(Barokk, 1600)
Louis XIV's Versailles	(Barokk, 1656-1661)
Ombygging av Peterskirken fasade	(Barokk, 1656-1667)
Herregården i Larvik	(Barokk, 1670-årene)
Paleet Charlottenberg, København	(Barokk, 1670-årene)
Residensslottet Christiansborg, København	(Barokk, 1734 -1740)
Tavern, Sverresborg/Brattøra	(Barokk, 1739)
Gamle rådhus, Trondheim	(Barokk, 1702-06/ca.1870, barokk/nygotikk)
Bakke kirke, Trondheim	(Barokk, 1714-1715)
Sukkerhuset, Trondheim	(Barokk, ca. 1750)
Thomas Angells stuer, Trondheim	(Barokk, ca. 1730)
Waisenhuset, Trondheim	(Barokk, 1772)
Fattighuset, Trondheim	(Barokk, ca. 1770)
Harmonien/Møllemannsgården	(Barokk, 1769-1773)
Tukthuset, Trondheim	(Barokk, 1773)
Thomas Angells Hus, Trondheim	(Barokk, 1772)
Røros kirke	(Barokk, 1784)
Hornemannsgården, Trondheim	(Barokk, 1708)
Hospitalkirka, Trondheim	(Barokk, 1705)

Barokken (Europa 1580 - 1720, Norge 1650 - 1760)

Tidsholdning:

- totalitær
- dominans
- syntese (samlende)

Arkitekturuuttrykk:

- dramatisk
- overlapping
- aksialitet
- dynamikk

Bygninger:

- kirken
- slottet
- aksebyen

Norsk barokk:

- Hafslund gård, Trondheim, Dams gård
- Tverrkirkene (Kongsberg, Austråt 1650)
- Korskirkene (Vinje 1756, Stavern 1756)

Slottet:

Gater stråler ut fra slottet. Lange fløyer. Slottet ble et knutepunkt mellom by og land.

Kirken:

Fasaden svinger inn mot plassveggen. Kuppelen svinger ut ved at fasaden under ble trukket inn. Fasaden ble utsmykket med rader av søyler.

Barokken oppstod i Italia i slutten av 1500-årene. Michelangelo er stilsprengende med Lapitolium i Roma i 1550-årene. Versaillesanlegget i 1661-84. Pilastre over 2 etasjer, dvs. søylestilling inn i muren. Dobbelstilte søyler. Sentralkirken med kuppel over midtkrysset, eller bare kuppelkirke. Ovalkirken hører også barokken til. Italia kirker, Frankrike slott.

Dynamiske virkemidler. Pilastre over 2 etasjer, søylene inn i veggene.

Avløste senrenessansen. (Stiftsgården i Trondheim = rokokko/klassisme)

Konstruktivt ulogisk, kontrastvirkninger mellom materialer, mellom krumme og plane, frem- og tilbaketrukket romelementer.

Francesco Borromini. It. ark. mest kjent for San Carlo alle Quattro Fontane i Roma. Konkave og konvekse flater, buete og brutte linjer. Skulpturer og plastisk.

Erkebiskopens residens i Würzburg, påbegynt 1720, Trefoldighetskirken i Salzburg.

Sant Agnesekirken i Roma, Kirken på Røros (1780), Riddarhuset i Stockholm, Karlskirken i Wien, Kirken i Bergen, Kirken på Kongsberg. Bruksbarokk 1630-1670, høybarokk 1670-1710, senbarokk 1710-1730.

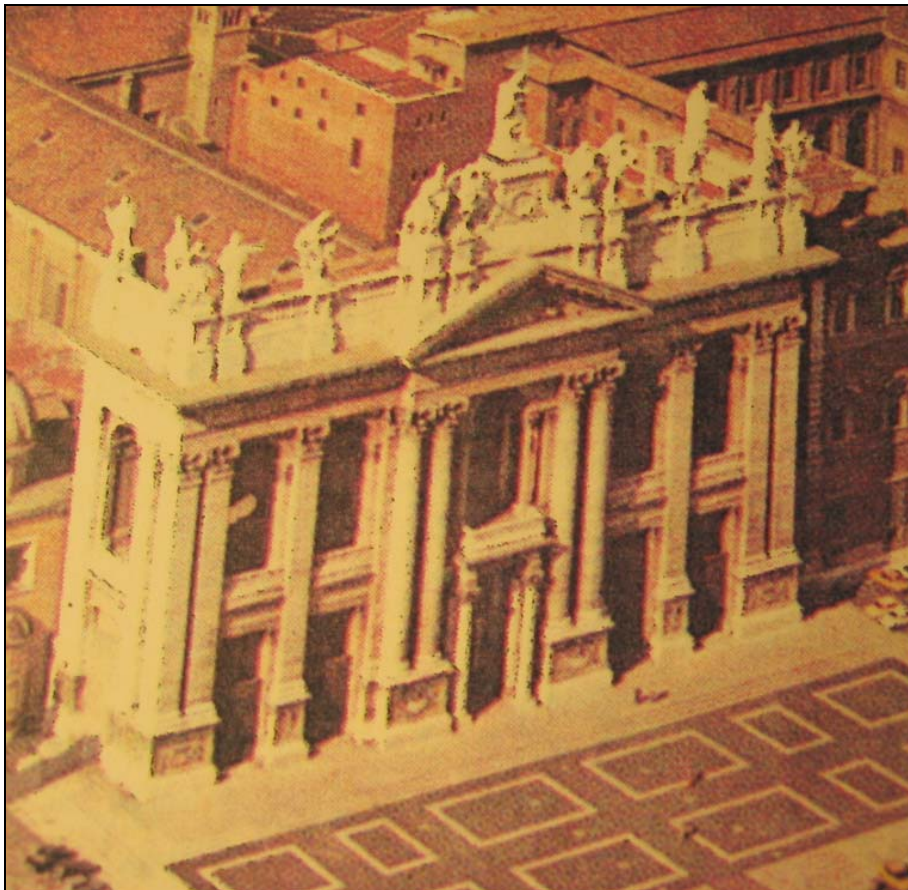
Barokken forener arkitektur, skulptur og maleri til en helhet, og ofte er det ingen klar grense mellom en bygning og den skulptur som pryder den. I Italia er Bernini barokkens fremste kunstner. Barokk-klassisisme er en særlig klassisk utforming av stilen som gjør seg gjeldende i Frankrike og Nederland på 1600-tallet.

Særtrekk ved norske boliger innen barokken:

Panel og lukket svalgang 1760-årene, høye, helvalmede tak, skjevvrøstet gavel, svulstig og rikt profilert listverk, svugne linjer og symmetri, 3x4 vinduer nede og 2x3 vinduer oppe, forkroppede lister og fyllinger, buede overstykker, tunge jordfarger, fyllingspanelte rom, finering og intarsia, muslingsskall og blomsterdekor, sterke farger i dekoren, kraftige profilerte listverk omkring vinduene som har fått tresprosser, dørene med svugne linjer og utskjæringer i relieff, begynte å panele husene mot vær og vind

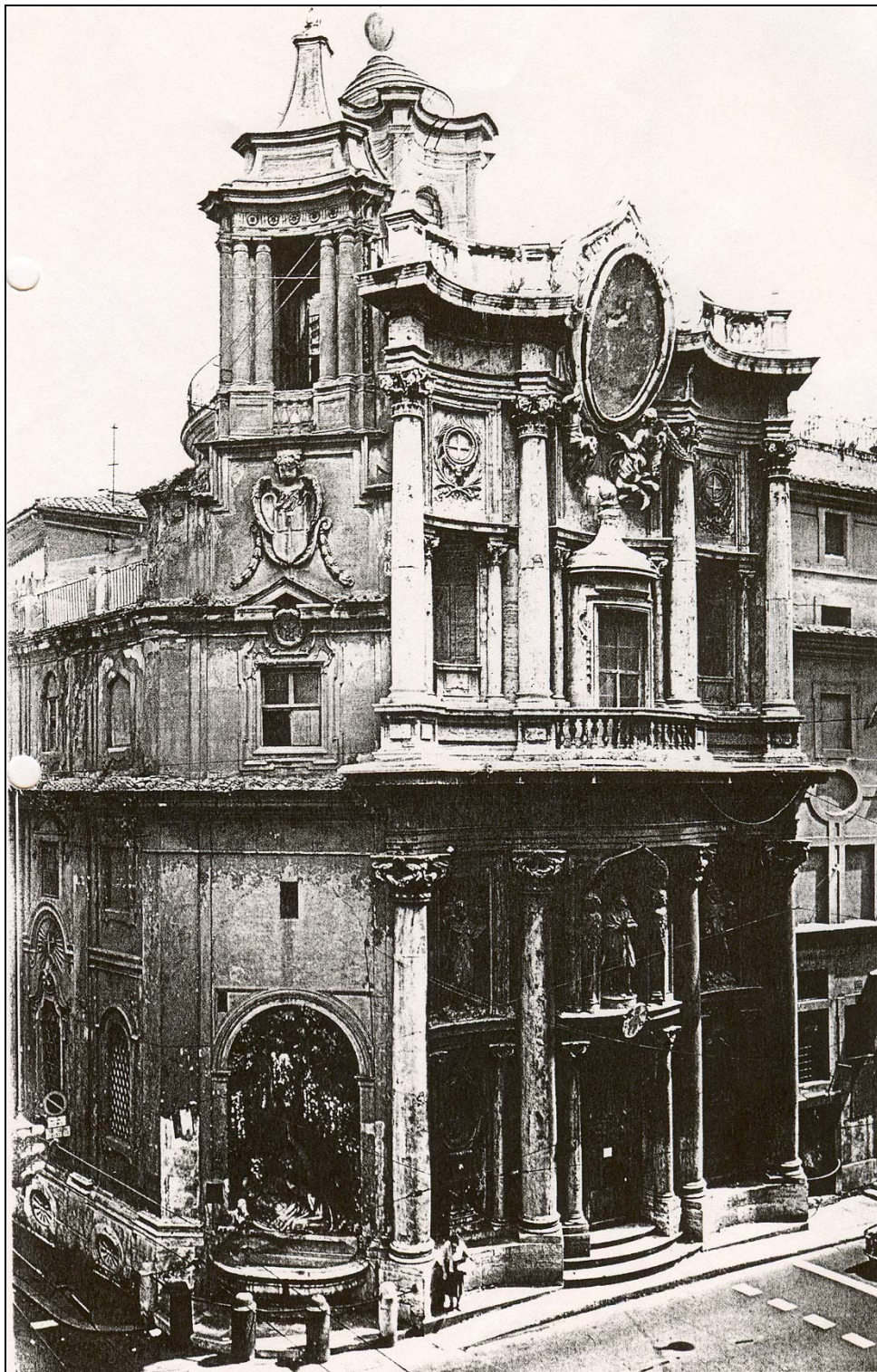
Lateranpalasset og kirken ved (gjenoppbygd ca. 1586, klassisk barokk) Roma

Pavelig palass oppkalt etter den romerske familie Laterani, som opprinnelig eide dette. Senere konfiskert av Nero, deretter keiserens eiendom. Konstantin den store skjenket palasset til biskopen i Roma som residens. Anlegget ble utvidet under Leo 3 ca. 800. Det nåværende Lateranpalasset er oppført i klassisk barokk under Domenico Fontana 1586 etter ordre av Sixtus 5.

San Carlo alle Quattro Fontane i Roma (barokk)

Francesco Borromini (1599-1667). Italiensk arkitekt mest kjent for denne bygningen. Konkave og konvekse flater, buete og brutte linjer. Skulpturer og plastisk. I de mange kirkene han bygde i Roma, brukte Borromini revolusjonerende geometriske former.

Louis XIV's Versailles (1656 - 1661, barokk)

Mens renessansen hadde bearbeidet hus og hage hver for seg, så var det integreringen av disse til en helhet som ble kjennetegnet for barokkarkitekturen. Mens det tidligere hadde vært vanlig med gjennomgående rom der lyset slapp inn fra begge sider, så ble denne type bygning oppført med dobbelt romrekke der værelsene fikk lys fra en side. Husets midtparti bestod av en vestibyle, og innenfor denne lå det en stor salong eller sal som var bygningens viktigste representasjonsrom. De øvrige rommene var gruppert på hver side av midtpartiet, og de fornemste rommene lå plassert etter hverandre på hver side av midtsalongen, med utsikt mot hagen. I disse rommene lå dørene plassert på rekke, slik at man fikk et storslått perspektiv gjennom romsuiten når alle dørene stod åpne. Midtsalongen lå plassert i krysningspunktet mellom husets dørakse og anleggets sentralakse, som gårdsbygninger, hovedbygning og park var komponert omkring. Denne klassiske sentralplanen og den franske barokkhagen ble raskt kjent i Danmark-Norge.

Forts.

Louis XIV's Versailles (1656 - 1661, barokk)

Arkitekter: Louis Vau og Jules Hardouin-Mansart

Det var ikke bare den katolske kirken som hadde oppdaget kumstens evne til å gjøre inntrykk på menneskene og overvelde dem. Det var sikkert ikke tilfeldighet at Ludvig XIV inviterte nettopp Lorenzo Bernini til Paris som rådgiver ved gjenoppbyggingen av Louvre. Hans storartede utkast ble aldri satt ut i livet, men Ludvig 14. etterlot seg noe annet som ble selve symbolet på hans umåtelig makt; slottet i Versailles som ble reist omkring 1660-1680. Dette virker barokk mer på grunn av sin veldige utstrekning enn selve bygningsformen. Arkitektene la først og fremst fremst an på å utforme de veldige bygningsmassene klart og tydelig og gjøre de enkelte fløyene på en gang storartede og fornemme. De betonte midten av hovedetasjen ved hjelp av en rekke joniske søyler som bærer et bjelkelag med en rekke statuer, og gjentok dette motivet på begge sidene i mindre målestokk. De ville neppe klart å bryte monotoni i en slik kjempefasade bare ved å kombinere rene renessanseformer, men ved hjelp av statuer, urner og trofeer skapte de en viss variasjon. Der er derfor nettopp ved hjelp av bygninger som dette at man best kan lære å forstå barokkformens egentlige funksjon og hensikt. Hvis Versailles' arkitekter hadde vært dristigere og våget å bruke mer originale midler ved utformingen, kunne de kanskje ha oppnådd enda større resultater. Først i neste generasjon var arkitektene kommet så langt at de kunne ta konsekvensene av dette.

Petersplassen i Roma (1656 - 1667, barokk)
Arkitekt Bernini. Neoklassisk barokk.
(Ombygging av Peterskirkens fasade (1656 - 1667, barokk)
Arkitekt Carlo Maderna).

Herregården i Larvik (1670-årene, barokk) Larvik

Det var Ulrik Frederik Gyldenløve som i 1670-årene oppførte Herregården i Larvik som sin norske residens. Parallelt ble Charlottenborg ført opp i København som lignende bygg. Herregården har hatt en sammensatt takform med et høyt valmtak over hovedfløyen og paramidetak med oppbygg over de to sidefløyene. Av klimatiske årsaker ble denne kompliserte takkonstruksjonen oppgitt etter kort tid. Residensen ble oppført i to etasjer med en midtkorridor i første etasje og en gjennomgående sal på hver side. I overensstemmelse med renessansetradisjonen førte et eget trappebygg mot gården opp til den store salen i annen etasje. På begynnelsen av 1700-tallet ble bygningen panelt utvendig, samtidig som midtfløyen med sidefløyer ble samlet under ett sammenhengende tak. En stor hage i tidens stil omga residensen.

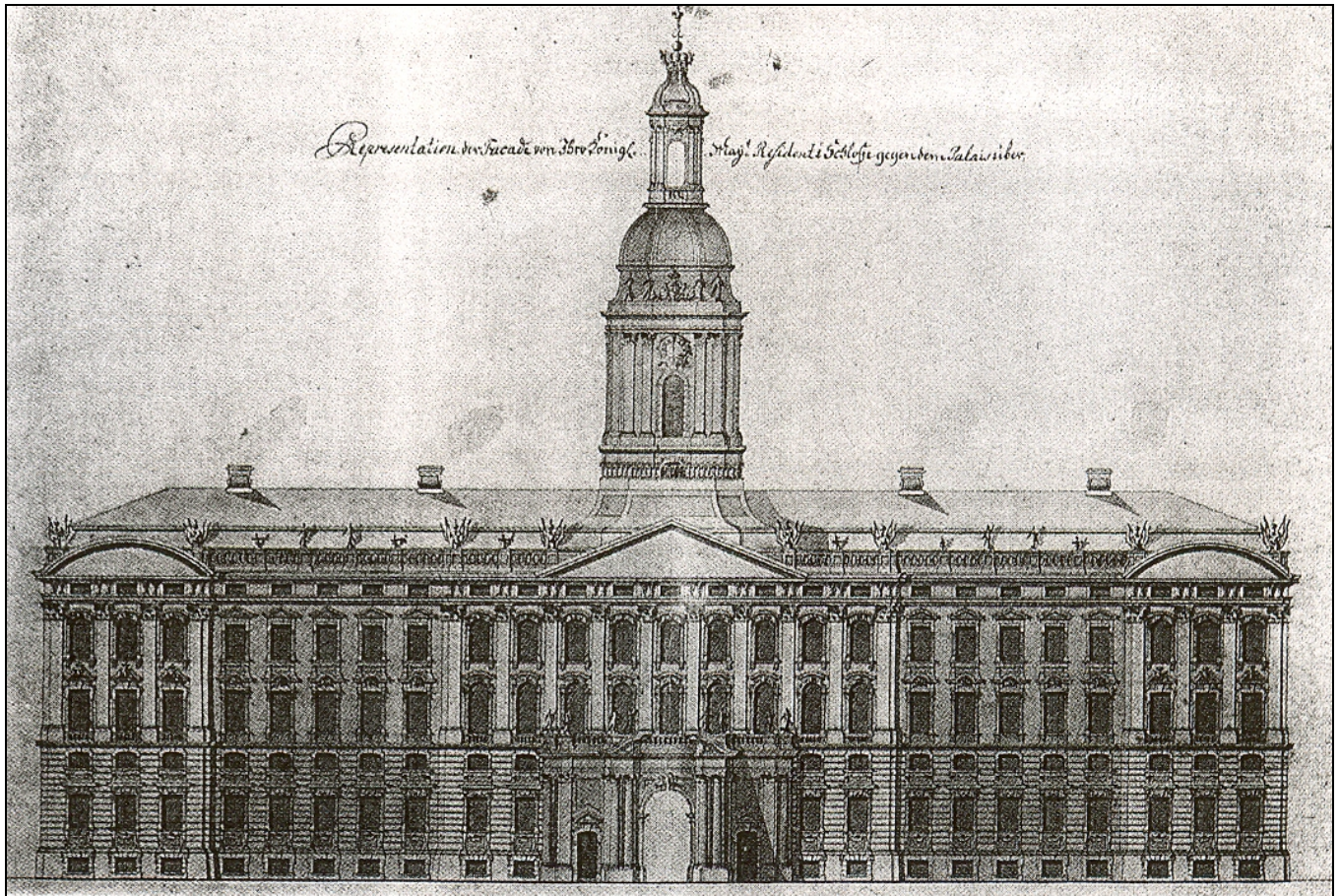
Paleet Charlottenberg (1670-årene, barokk)
Kongens Nye Torv i København

Paleet preges av barokkens krav til symmetri og regelmessighet. Fløyen mot hagen kjennetegnes av at de ulike delene av bygningen har separate tak. Nærmest bygningen ligger den regelmessige parterrehagen. Den er knyttet sammen med paleet ved hjelp av snorrette grusganger.

Residensslottet Christiansborg (1734 - 1740, barokk)
København

Gjennom dette enorme byggeprosjektet ble det innhentet tyske og franske arkitekter og håndverkere som fikk stor betydning for formidlingen av nye stilimpulser i Danmark-Norge. Midtgavlen markerer hovedaksen med tårnmotivet som kronen på verket. Sidepartiene er trukket frem i fasaden og merket med en buet gavl.

Eremitagen (italiensk barokk i Russland)

På Peter Den Stores tid var italiensk barokk på moten og satte sitt sterke preg på en rekke større byggverk.

Tavern (1739, barokk)

Nå Sverresborg alle 11. Tidligere på Brattøra - Trondheim

Kjent som Ferjestuen oppført av Lysholm 1739. Laftet i 2 etasjer og kledd med stående panel. Valmtak med rød, krum tegl. Tverrfløyen ble oppført 1787-97, denne delen stod opprinnelig på pærlar ute i Nidelva.

**Gamle rådhus (1702-06/1870-årene, barokk/nygotikk)
Kongens gate 2, Trondheim**

Nåværende bygning ble reist i 1702. Ekstriøret fikk sine middelalderinspirerte detaljer ved en større ombygging i 1870-årene. Opprinnelig byens første barokkbygning. Tårnet og midtarken ble flittig etterlignet.

I byggverket inngår restene fra franciskanerklosteret fra senmiddelalderen. Byens rådhus fra 1669 har ligget på denne tomten inntil det gikk med i bybrannen i 1706. Dagens rådhus stod ferdig 1706.

Bakke kirke (1714-1715, barokk)
Innherredsveien 1, Trondheim

Arkitekt J. C. Hempel. Rødmalt, 8-kantet trekirke i barokkstil. Tilbygd kor og våpenhus. Tårnet plassert som en takrytter midt på taket. Tårnet er gulmalt og har en basunblåsende engel på spiret. Bakke kirke ble flyttet i 1939, restaurert og vigslet på ny i 1941.

Sukkerhuset (1750-årene, barokk)
Sverres gate 1, Trondheim

Utvendig er bygningen idag uforandret fra oppføringen som industribygg. Her ble det drevet sukkerraffieri til 1856 og videre frem til 1984 har det i lokalene vært produksjon for E. C. Dahls Bryggeri A/S.

Høyt mansardtak. Høy underetasje i slemmet tegl og et laftet overbygg kledd med stående panel. Mansardtaket er tekket med svart, glassert tegl og har stor midtark på hovedfasaden og en mindre mot gårdsplassen. I tillegg finnes det to mindre arker på hovedfasaden. Sukkerhusets hovedfasade er symmetrisk oppbygget og har kraftig hjørnekvadre på det murte parti.

Lerchendal (1762, barokk)
Strinda, Trondheim

Palladiansk(*) våningshus. Innredet i 1920-årene til småleiligheter. Eksteriøret er uforandret. Mest typisk for stilarten er dobbelt symmetri. Både loggiamotivet med den bakenforliggende hallen og den 3-delte planen er tydelig onspirert av den italienske 1500-talls arkitekten Andrea Palladios ideer. Listverk og portal har imidlertid umiskjennelig lokalt preg i denne trebygningen. Våningshuset er laftet i 2 etasjer. Høyt, steilt valmtak tekket med krum, rød tegl og med 2 arker. Strengt symmetrisk oppbygd fasader. En portal med knekket dørinnfatning (gerikter) og segmentformet overlysfelt, krone av skjell og omrammet med barokklistverk, - danner hagefasadens midtparti. Bygningen har fremdeles de midthengslede 1700-talls vinduer med 12 ruter i behold.

Stabburet er i Louis-seize-stil.

(*)=Arkitekt Andrea Palladio, retning fra 1600-1700 tallet. Stilen består av enkle, kubiske blokker preget av kompromissløs symmetri både i grunnplan og fasader og med et fremskutt parti a la klassisk tempelfront satt inn på en eller flere sider. Strengt enkle tallforhold i proporsjoneringen, som f. eks. 2:3:4. Mest typisk er dobbelt symmetri.

Barokktrekk: Fiskebensmønster i inngangsdør, skjellmotiv i døroverstykket, usymmetriske S- og C-er i døroverstykket.

Thomas Angells stuer (1730-årene, barokk)
Kongens gate 91 A

Bygningen er laftet i 2 etasjer over en meget høy pusset sokkeletasje. Utvendig er det stående panel og fasaden er oppdelt av synlige laftekasser. Den høye midtarken spanner tvers over saltaket som er trukket med rød, krum tegl. Hovedfasaden er strengt symmetrisk oppbygget omkring gjennomkjøringen. Hovedportalen har et barokkpreget overstykke med Thomas Angells våpen og oppføringsåret 1770 påmalt.

Andre typiske trekk av stilen:

Fyllingspanelte rom, fiskebenpanel i dør, overlysvindu i hovedportal, sterke farger i dekor.

Waisenhuset (1772, barokk)
Arkitekt Christies gt. 2, Trondheim

Vinduer, panel og vindusomramming er forandret. Inngangsportalen med halvrundt rokokkvindu er beholdt. Det samme gjelder midtarkene hvor fasaden går helt opp til arkens møne. Det Trondhjemske Waisenhus ble til i 1734 som en barnehjemsinstitusjon. Døveinstituttet flyttet inn her i 1825. Senere ble bygningen brukt til undervisning og kontorer.

Fattighuset (1770-årene, barokk)
Erling Skakkes gate 70, Trondheim

Laftet i 2 etasjer som opprinnelig hadde svalgang mot gårdsrommet. Stående panel.

Harmonien/Møllemannsgården (1769-1773, barokk)
Munkegata 22 - Trondheim

Portalen hadde svunget overstykke, øverst kronet med et skjellmotiv og pilastre på sidene. Huset hadde opprinnelig sæteritak med spissvinklet gavl over innkjørselen, og 3 segmentgavler mot Torget. Bygget var byens nest største pale etter Stiftsgården. Bygningen ble overtatt av Klubselskabet Harmonien 1825. Bygget ble totalskadet i en brann 27. januar 1942.

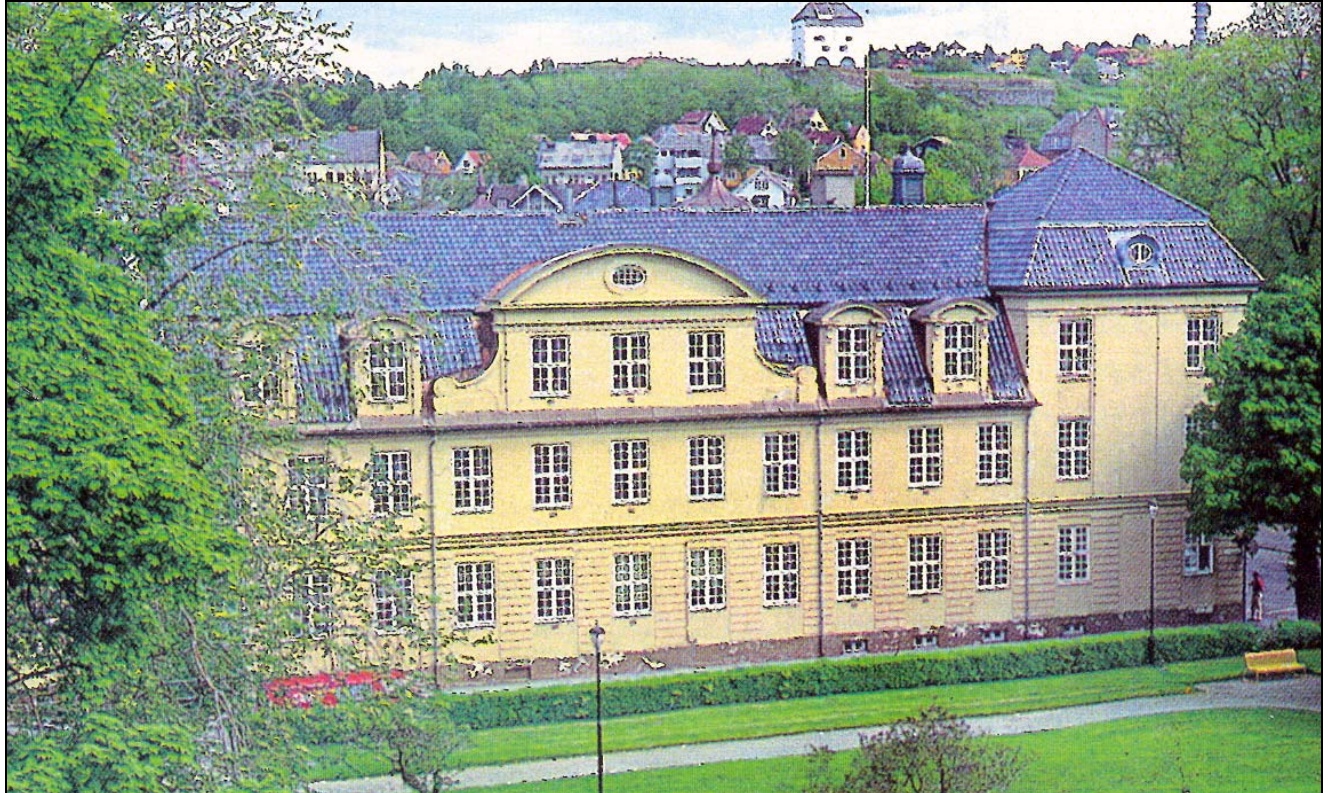
Tukthuset (1773, barokk)
Kongens gate 85/87, Trondheim

Oppført 1733. Benyttet som fengsel helt frem til 1971. Symmetrisk utforming med sentral gjennomkjøring. Huset er laftet i 2 etasjer med stående panel. Saltak tekket med rød, krum tegl. Huset har lavere vinduer i over- enn underetasjen. Fyllingspanelte rom.

Thomas Angells Hus (1772, barokk)
"Klosteret"
Bispegata 4 - Trondheim

Ombygd 1840-årene, 1863 og 1902 etter arkitektene F. Meinhardt og Axel Guldahl. To etasjers bred midtrisalitt og hjørnepaviljonger, og er dekket av et mansardtak.

Røros kirke (1784, barokk)
Sør-Trøndelag

Eneste steinbygning i det gamle Røros. 8-kantet grunnflate. Bergmannstegnet i tårnveggen.

Hornemannsgården (1708, barokk)
Kongens gt. 7 - Trondheim

Oppført etter brann i 1708. Politikammer til 1974. Tømmer med stående panel. Bygningen er utstyrt med valmtak, empirevinduer og har 3 portaler, 2 mot Kongens gate og 1 mot Torget.

Hospitalkirka (1705, barokk)
Kongens gt. 70 A - Trondheim

Innviet 1705. Ca. 250 sitteplasser. 8-kantet sentralkirke av tømmer med stående panel. Oppført 1704-05. Arkitekt J. C. Hempel. Kirken har 5 klokker hvorav en kimeklokke.

